

komplexitás jegyében milyen fontos volna az 1989 utáni radikális változások közepette zajló mindennapok, életmód és magánszféra kutatása és megőrkítése. Másrészt az a benyomás alakulhat ki az ismerős vagy eddig nem nagy nyilvánosságot kapott iratok olvasása közben, hogy az 1989 utáni szlovákiai magyar politikai élet domináns jellemzői: az erős ideológiai fluktuáció, a rapid és kiszámíthatatlan kilengések, az inkoherens döntésrendszer, a személyi megalapozottságú, de egyébként államelméletileg ingatag és gyakran ellentmondásos stratégiák – legalábbis én ezt olvastam ki az iratokból. Dicséret illeti végül a második kötet harmadik részét, a minden szempontból jól szerkesztett kronológiát, Orosz Márta és Popély Árpád munkáját, akik jó érzékkel tapogatták ki és írták le az elmúlt tizenöt év legfontosabb, túlnyomórészt közpolitikai, kisebb mértékben kulturális jellegű eseményeinek áttekinthető eseménysorát.

A két kötet alapján kétségtelen, hogy mindenki számára, aki a jelenben és a közeljövőben hiteles és megalapozott véleményt kíván formálni a szlovákiai magyar közösség főbb társadalmi, gazdasági és szociológiai folyamatairól, azt nem teheti meg a Fórum Kisebbségkutató Intézet jelen kiadványai nélkül, legyen az szlovákiai vagy magyarországi magyar, vagy szlovák politológus, politikus, kutató stb. Nyilván mindkét kötet esetében a használat tudja majd a legjobban eldönteni a kötetek előnyeit és hátrányait, ennek ellenére úgy is fogalmazhatunk, hogy valójában a Fórum Kisebbségkutató Intézet első tíz évének esszenciáját tartjuk a kezünkben (noha az intézet roppant széles körű tevékenysége nyilván jóval túllép e kötetek tartalmán). A két szerkesztő, Fazekas József és Hunčík Péter, össze tudták fogni és koordinálni a magyarországi és szlovák kutatókat is felvonultató, mégis a huszonhat szerző között örvendetesen nagy arányban szereplő belső szakértőket, így a *Magyarok Szlovákiában* című sorozat első két kötetében hitelt érdemlően voltak képesek fölállítani a berkeinkben példa nélkül álló vállalkozás nagyságát és komolyságát.

Vajda Barnabás

Vörös Ferenc (szerk.): Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat. A 2005. október 20–21-i somorjai konferencia előadásai. Budapest–Nyitra–Somorja–Dunaszerdahely, Magyar Nyelvtudományi Társaság–Konstantin Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara–Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum, 2005, 164 p.

2005 októberében a Fórum Kisebbségkutató Intézet adott otthont annak a kétnapos konferenciának, melyen a kisebbségi helyzetben lévő magyarság nyelvi, nyelvhasználati kérdéseiről és a regionális nyelvhasználat sajátosságairól hallhattunk előadásokat. Az előadók négy különböző ország területén élnek, hat szakmai műhelyt képviselnek, és hozzászólásaikkal a nyelvtudomány több szakterületét (kétnyelvűség, dialektológia, kontaktológia, névtan, nyelvi tervezés, pszicho- és szociolingvisztika) érintették. A konferencián elhangzott előadások írott változatát gyűjti egybe a bemutatandó kötet.

A szerkesztő a kötet előszavában leírja, hogy a konferencia ötlete a nyitrai Konstantin Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén fogalmazódott meg, az ottani magyar nyelvű pedagógusképzés 45. évfordulója alkalmából, továbbá kiemeli, hogy a színvonalas rendezvény célja nemcsak a személyes konzultáció, tapasztalatcserre megteremtése volt, hanem a szakmai műhelyek közötti kapcsolat intenzívebbé tétele is.

A kötet huszonegy előadás szövegét tartalmazza. Az ismertetésükre szánt keret végesége miatt a továbbiakban csupán röviden szólok az előadások tartalmáról, igyekszem inkább a szerzők gondolatébresztő megállapításait közvetíteni, hogy az érdeklődők figyelmét a konferenciakötet olvasására felkeltsem.

A szlovákiai magyar szociolingvisztikai kutatások számára kíván hasznos segítséget nyújtani Gyurgyík László tanulmánya, melyben a legújabb népszámlálási adatok nyelvészeti felhasználásának lehetőségeit tárja elénk. Kiemeli, hogy a 2001-es census adatai községsoros és korcsoportok szerinti bontásban az anyanyelv szerint is nyilvánosságra kerültek. Az adatok sokrétű felhasználásán kívül rávilágít a jól kimunkált és hasznosnak bizonyult szociológiai elméletek, módszerek és kategóriák nyelvészeti alkalmazására.

Szlovéniába, a kétnyelvű Muravidékre ka-lauzol bennünket Bokor József tanulmánya, melyben egy attitűdvizsgálat eredményeit közli. Lendván és környékén kérdeztek meg 300 adatközlőt a magyar, ill. a szlovén nyelvhez való viszonyáról, továbbá a két nyelv várható jövőjéről. Muravidéken a két nyelv deklaráltan egyenrangú és egyenjogú, a vizsgálat eredményei mégis számos elgondolkodtató eredményt tárnak elénk a magyar nyelv ottani jövőjéről.

A magyar nyelv határon túli változatainak kölcsönszavairól ír Lanstyák István. Két év szótártani munkálatainak eredményeit foglalja össze. Jellemzi a kölcsönszavak fajtáit, rámutat az egyes állami változatokban megtalálható szóképzleti egységek egyezéseire. Gazdag példaanyagának ismertetésén túl megállapítja, hogy a határon túli szavak és a közmagyar szavak között nincs éles határvonal, ugyanis a világnyelvek hatására nagy számban kerülnek be a közmagyar nyelvbe is olyan szóképzleti elemek, amelyek eddig a határon túli nyelvváltozatok sajátos elemeinek számítottak.

A szlovákiai magyar nyelvtervezés kérdéseivel foglalkozik tanulmányában Szabó Mihály Gizella. A standardizálás és kodifikálás nehézségeit egyes helységnevek példáin keresztül szemlélteti. A nyelvtervező tevékenység során problémát okoz az újabb és a régebbi nevek váltakozása; a szlovák mintára létrejött olyan változatok használata, melyek eddig soha nem voltak hivatalosak; ill. a helyesírás váltakozása a helységnevekben. A szerző a kodifikáció sikerességét magyar és szlovák nyelvészek, ill. más szakemberek együttműködésében látja.

Misad Katalin szintén a nyelvi tervezés bonolultágára mutat rá a magyar–szlovák, ill. szlovák–magyar szakszótárak elemzésén keresztül. Tanulmányában 6 szótárt vesz górcső alá. Rámutat a szakszavak motivációjában előforduló különbözőségekre, a magyar és a szlovák nyelv formái különbségeiből adódó problémákra, továbbá azokra a szakterületekre, melyek különösen érintettek a szaknyelvi tervezésben.

A Csallóköz szívében fekvő Nyékvárkony község hivatali nyelvhasználatának jellegzetességeivel foglalkozik tanulmányában Menyhart József. Azt vizsgálja, hogy volt-e mérhe-

tő hozzádoka az 1999-ben életbe lépett kisebbségi nyelvhasználatot szabályozó törvénynek. Elemzi a lakossági kérvényeket, és a nyelvi tervezési lépések hatását. Vizsgálata nagyon tanulságos, ugyanis megállapítja, hogy a törvényi lehetőségek ellenére a hivatali írásbeliséget a szlovák nyelv megingathatatlan volta jellemzi. Ennek okát a kisebbségi nyelvhasználók alulinformáltságában látja.

Titkos magyarok címmel Rabec István a nyelvvesztés és identitásvesztés összefüggéseit boncolgatja írásában. Kilenc adatközlővel készített interjút, és azt tapasztalta, hogy a megkérdezettek gyakran tiltakoztak az általuk szűknek érzett nemzetiségi besorolás ellen. A legtöbben mindkét nemzetiséget magukénak vallották, ám a magyarral csak bizonyos fokig voltak képesek azonosulni, a szlovák identitás közelebb állt hozzájuk.

Egy újszerű kommunikációs csatorna jellegzetességeiről ad ízelítőt Bíró Ferenc. A prágai magyar fiatalok internetes írásbeli kommunikációját vizsgálva érdekes példákat hoz az említett kisközösség dialógusaiból. Külön kitér a levelek nyitó és záró részének nyelvi elemzésére. Kutatásának újszerűsége több hasonló vizsgálat elvégzésére ösztönözheti a nyelvészet iránt érdeklődő olvasót.

Pszicholingvisztikai témával foglalkozik a következő két tanulmány. N. Markó Julianna a beszéléshez való viszonyt vizsgálja. Dél-Zalában végzett nyelvjárásgyűjtő útjai során azt figyelte, hogy az adatközlők mennyire nyitottak a kommunikációra. Megfigyelései értékes kutatás-módszertani megjegyzések, tanácsai pedig különösen hasznosak a leendő gyűjtők számára. Vančóné Kremmer Ildikó az anyanyelvoktatás égető kérdését, a szövegértést vizsgálja pszicholingvisztikai módszerekkel. Tanulmányából választ kaphatunk arra, hogy van-e különbség szlovákiai magyar kétnyelvű gyermekek és magyarországi egy-nyelvű társaik szövegértésének fejlődésében.

A magyar nyelvterület nyugati régiójának nyelvhasználatáról kaphatunk árnyaltabb képet a további három tanulmányból. Guttmann Miklós a Mura menti kiserégió nyelvi változásainak példáin keresztül a nyelvhasználat igényességére hívja föl a figyelmet. Molnár Zoltán Miklós különösen gazdag, érdekes és értékes példatárat hoz Szombathely és Lend-

va térségéből a *feleség* fogalmának megnevezésére. A felgyűjtött lexémákat társadalmi megalapozottságuk alapján tárgyalja. Hajba Renáta tanulmányából Szombathely nyelvhasználatáról kaphatunk képet. Vizsgálati eredményei alapján azt a fontos kérdést is boncolgatja, hogy a regionális köznyelv milyen jellegű normarendszer.

A magyar dialektológia számára nagy jelentőségű tervekről számol be a következő két tanulmány. Egy Lendva vidéki tájszótár születéséről tudósít Kolláth Anna. Tanulmányában rávilágít a leendő szótár céljára, szerkezetére, valamint a szótárírás közben felmerülő nehézségekre. Ízelítőül néhány szócikket is bemutat a készülő szótárból. Sándor Anna a szlovákiai magyar nyelvjáráskutatás terveit, elvégzendő feladatait vázolja fel. Nyelvjárási olvasókönyv, zoborajli tájszótár és nyelvjárási monográfiák elkészítésén túl állandó és fontos feladatként határozza meg a dialektológiai ismeretek erőteljesebb megjelenítését az anyanyelvi oktatásban.

Nyelvjárástörténeti és névtani észrevételek ötvöződnek a következő tanulmányban, melyben a szlovákiai Nagyhind és a szerbiai Kupuszina nyelvjárásának rokonságáról a két település legrégebbi családneveinek egybevetése kapcsán olvashatunk.

A névtan berkeibe kalauzolják az olvasót a konferenciakötet további tanulmányai. Ipoly és Garam menti helynevek vizsgálata alapján Vörös Ottó néhány kevésbé gyakori tájszavunk szóföldrajzához szolgáltat ritka, archaikus és egyben nagyon értékes adatokat. Megállapításai által következtetések fogalmazhatók meg a névadás jelentésbeli motivációjára, ill. a kövületté vált névrész múltjára vonatkozóan.

A muravidéki (hetési) magyar személyneveket négyféle szempontból vizsgálja Varga József tanulmánya. A vezetéknevek eredete, toldalékolása és többségjelölési sajátosságai mellett a telefonkönyvben található formájukról is ír. Elgondolkodtató a megállapítása, hogy a magyar névvisezők körében is a nevek szlovénes írásmódja használatos.

Környezetnyelvi szempontból vizsgálja írásában a felvidéki személyneveket Vörös Ferenc. Munkája első részében az areális nyelvészetről és annak névtani jelentőségéről ír a magyar névkincs példái alapján. A to-

vábbiakban azokat a szlovák nyelvi hatásokat vizsgálja, amelyek kölcsönzéseként jelentkeznek a felvidéki magyar névanyagban. Az areális hatásokat családnevek, keresztnévek, bece- és ragadványnevek, valamint névkiegészítők példáin keresztül bizonyítja.

Bauko János a diákragadványneveket vizsgálva mutat rá a magyar–szlovák kétnyelvű környezet névadási és névhasználati szokásaira. A Komáromi járás öt iskolájában végzett kérdőíves gyűjtés eredményeit közli. Érdekes példáin keresztül nyomon követhetjük a szlovák nyelv hatását, ám az egész korpuszt a magyar eredetű ragadványnevek dominanciája jellemzi.

Ipoly mente helyneveinek tipológiai vizsgálatával foglalkozó tanulmány zárja a konferenciakötetet. Török Tamás a névtudományban alkalmazott funkcionális-szemantikai szempontból elemzi az említett régió egyrészes és kétrészes helyneveit. Munkájából nemcsak a gazdag névkincs pontos kategorizációjáról kaphatunk képet, hanem a névtudományban alkalmazott elemzési szempontok összefüggéseiről is.

A bemutatott konferenciakötet tanulmányait együtt jellemzi a tudományos igényesség és a tematikai sokszínűség. A kiadvány által a szlovákiai magyar olvasó képet kaphat más régiók kisebbségi magyarjainak nyelvhasználatáról is, ezáltal bizvást állíthatom, hogy az ismertetett tanulmányok mind a nyelvészek, mind az érdeklődő nagyközönség figyelmét egyaránt felkeltik.

Presinszky Károly